

Fontainebleau

Már négy napja mindenféle gyönyörűség színhelye volt a királyi kastély pompás parkja, valóságos földi paradicsommá varázsolva a fontainebleau-i ünnepeket.

Colbert-nak mintha száz keze nőtt volna... Reggel az éjszakai kiadásokat számolta össze, nappal a műsor összeállítása, próbák, a balettszemélyzet toborzása és kifizetések.

Colbert négymilliót gyűjtött össze, és osztott be bölcs takarékossgal.

Megrémült az összegektől, amelyekbe a mitológia megelevenítése került. Minden kis erdei isten, minden erdei nimfa legalábbis napi száz frankba került; jelmezőnek költsége pedig háromszáz frankra rúgott.

Ami puskaport és ként a tűzijátékokra elhasználtak, minden éjszaka százezer frankot tett ki. Azonkívül a szökőkutas medence peremének kivilágítása is fölemésztett minden estély alkalmával harmincezer frankot.

Az ünnepek nagyszerűek voltak. Colbert majd kiugrott a bőréből örömeiben.

Madame és a király minduntalan kirándult, vadászott vagy fantasztikus személyeket fogadott, amely ünnepek rögtönzése már két hete folyt, s nemcsak Madame szellemét, hanem a király bőkezűségét is a legragyogóbb színben tüntette fel.

Mert Madame, az ünnepek hősnője, mindennap fogadott küldöttségeket ismeretlen tájakról, ismeretlen népek részéről. Gomba módra bújtak elő kaukázusiak a földből, garamnatok, szkíták, hiperboreusok és patagónok, hogy Madame-ot üdvözljék, és e sokféle nép képviselői valamennyien egy-egy gyémántot vagy értékes bútort kaptak a királytól.

A küldöttségek ekkor többé-kevésbé groteszk versekben a királyt a naphoz, Madame-ot pedig a nap nővérehez, Phoebéhez hasonlították, de sem a királynéről, sem Monsieur-ról nem esett soha egy szó, mintha XIV. Lajos Henriette angol hercegnőt vette volna feleségül, nem pedig Mária Terézia spanyol-ausztriai királyi hercegnőt.

A boldog pár egymás kezét fogva, észrevétlenül megszorítva egymás ujját, nagy kortyokban itta a hódolat édes illatát, amelynek hatását fokozta az ifjúság, a szépség, a hatalom és a szerelem.

Fontainebleau-ban mindenki csodálkozott, hogy Madame mily hirtelen gyorsasággal szerzett hatalmat a királyon.

Lelke mélyén mindenki azt gondolta, hogy voltaképp Madame az igazi királyné.

És csakugyan, a király minden gondolatával, minden szavával és minden tekintetével igazolta ezt a furcsa igazságot.

Madame szép szeméből merítette elhatározásait, ihletét, és megmámorosodott az örömtől, amikor Madame kegyesen reámosolygott.

Vajon Madame is megmámorosodott hatalmától, látva, hogy az egész világ előtte térdel? Erről ő maga sem tudott számot adni magának, csak azt tudta, hogy nincs többé semmi kívánsága, vagyis tökéletesen boldog.

Az egész megváltozott helyzetben, amely a király akaratából következett be, úgy alakult a szereposztás, hogy Monsieur a királyság második emberéből valójában a harmadik lett.

Helyzete tehát sokkal rosszabbra fordult, mint amikor Guiche gróf pengette gitárját Madame fülébe. Akkor Monsieur-nek legalább annyi elégtétele volt, hogy félelmet keltett abban az emberben, aki útjában állt.

De amióta szövetségese, a király segítségével elűzte ellenségét, Monsieur-nek egészen más és nehezebb kellemetlenség szakadt a nyakába.

Madame minden éjjel a végsőkig kimerülten tért haza.

A lovaglás, a fürdőzés a Szajnában, a színjátékok, a vacsorák a szabad ég alatt, a fontainebleau-i nagy csatorna partján való bálók, hangversenyek halálosan kimerítették volna nem csak ezt a sovány és törekeny asszonykát, hanem a kastély leghatalmasabb, legizmosabb svájci testőrét is.

Bár igaz, hogy tánc, hangverseny és séta tekintetében az asszonyok néha többet kibírnak, mint a tizenhárom kanton legmutatósbab legénye.

De bármily végtelen is egy nő ereje, mégiscsak van határa, és nem bírja sokáig az ilyen életmódot.

Ami Monsieur-t illeti, még az az elégtétele sem volt meg, hogy Madame legalább éjszakára lemondott volna királynői szerepléséről.

Éjszaka ugyanis Madame a királyi pavilonban lakozott, a fiatal királyné és az anyakirályné társaságában.

Mondani sem kell, hogy Lorraine lovag egy percre sem mozdult el Monsieur mellől, és minden sebre, amit a herceg kapott, rácsöppentette a maga kis mérgét.

Ebből az következett, hogy Monsieur, aki Guiche gróf elutazása óta eleinte halatlanul ifjúnak és jókedvűnek érezte magát, három nappal azután, hogy az udvar áttette székhelyét Fontainebleau-ba, visszaesett búskomorságába.

És egy nap a következő történt, délután két óra felé: Monsieur későn kelt fel, s öltözködésére több gondot fordított, mint szokása volt; nem tudván semmit az aznapi időtöltéséről, azt a tervet eszelte ki, hogy összegyűjti a maga udvarát, és Madame-mal együtt elmegy vacsorázni Moret-ba, ahol gyönyörű nyaralója volt.

Elindult tehát a felé az épületszárny felé, ahol a királynék laktak, s roppantul meglepődött, mert a király szolgaszemélyzetéből senkit nem talált ott.

Egyedül ment be a királynék lakosztályába.

Az egyik ajtó balra Madame lakásába, a másik ajtó jobbra a fiatal királynéhoz vezetett.

Madame lakosztályában Monsieur megtudta egy épp ott dolgozó fehérenemű-varrónőtől, hogy tizenegy órakor az egész udvar kivonult egy kis szajnai fürdőzésre, s hogy ebből a kirándulásból nagy udvari ünnepség lett: valamennyi hintót a park kapuja elé rendelték, és az egész társaság már több mint egy órával előbb elindult.

„Nagyszerű! – gondolta Monsieur –, az eszme pompás! Úgyis roppant nagy a hőség, magam is szívesen megfürdök.”

Az embereit hívta, de senki sem jelentkezett.

Madame lakásán ugyanaz volt a helyzet, onnan is mindenki eltávozott.

Lement a kocsiszínbe.

Ott egy lovásztól megtudta, hogy egyetlen árva hintó vagy kocsi sincs benn.

Ekkor megparancsolta, hogy két lovat nyergeljenek fel, egyet neki, egyet belső komornyikjának.

A lovász udvariasan azt felelte, hogy az istállóban nincs már egyetlen ló sem.

Monsieur haragjában elsápadva rohant vissza a királynék lakosztályába.

Eljutott egészen Ausztriai Anna házikápolnájába.

A kápolnából egy félig nyitott tapétaajtón át megpillantotta ifjú sógornőjét, az anyakirályné előtt térdepelve, sűrű könnyhullatás között.

Őt magát senki nem vette észre.

Halkan közeledett tehát az ajtónyíláshoz és hallgatózott: a fájdalom látványa felkeltette kíváncsiságát.

Az ifjú királyné nemcsak zokogott, hanem panaszkodott is.

– Úgy van, ahogy mondom – szolt. – A király elhanyagol engem, csak a szórakozásra van gondja, s én egyáltalán nem vehetek benne részt.

– Türelem, türelem, leányom! – felelte Ausztriai Anna spanyolul.

A királyné erre sóhajok és könnyek között újabb vádakkal felelt, s Monsieur különösen gyakran a *baños* szót hallotta, amit Mária Terézia a legnagyobb dühvel ejtett ki.

„Ahá, a fürdőzések! – gondolta Monsieur. – Úgy látszik, a fürdőzés ellen van kifogása.”

S a mondattöredékekből, amelyeket megértett, igyekezett összeállítani az egész értelmét.

Annyit világosan látott, mert ezt könnyű volt megsejtenie, hogy az ifjú királyné keservesen panaszkodik, és Ausztriai Anna, ha nem is sikerült neki, legalább megpróbálta vigasztalni.

Monsieur attól félt, hogy rajtakapják a hallgatózáson, ezért köhécselni kezdett.

A zajra a két királyné visszafordult.

Monsieur belépett.

Az ifjú királyné a herceg láttán hirtelen talpra állt, és letörölte könnyeit.

Monsieur nagyon jól ismerte a maga világát, és tudta, hogy nem illik kérdezősködni, emellett azt is tudta, hogy udvariasságból hallgatnia kell, tehát a hölgyeket meghajlással üdvözölte.

Az anyakirályné kedves mosollyal fogadta.

- Mit akar, édes fiam? – kérdezte.
- Én? Semmit... – dadogta Monsieur. – Csak keresem...
- Kit?
- Madame-ot keresem, anyám.
- Madame fürdőzni ment.
- És a király? – kérdezte Monsieur olyan hangon, hogy a királyné összerezett.
- A király is, és az egész udvar – felelte Ausztriai Anna.
- Hát asszonyom? – kérdezte Monsieur az ifjú királynétól.
- Ó, én... – felelte az ifjú királyné – én a réme vagyok a mulatságok kedvelőinek.
- Úgy látszik, én is – szólta Monsieur.

Ausztriai Anna némán intett menyének, aki könnyek között távozott.

Monsieur a homlokát ráncolta.

- Bizony, szomorú ház ez! – mondta. – Mi a véleménye róla, anyám?
- Dehogy, fiam... Nincs igaza, itt mindenki úszik a gyönyörűségben.
- A mindenségit! Épp ez szomorítja el azokat, akiknek ez a gyönyörhajsza kellemtelen!

– Milyen hangon mondja ezt, kedves Fülöpöm?

– Szavamra, anyám, úgy mondom, ahogy gondolom!

– Magyarázatot kérek! Mi baj van?

– Kérdezze meg talán a sógornőmtől, aki az imént elsírta a keserveit!

– A keserveit? Nem értem...

– Anyám, én hallgatóztam, véletlenül ugyan, de megvallom, bizony hallgatóztam... No és nagyon jól megértettem, hogy sógornőm Madame híres fürdőzése miatt panaszkodik.

– Ugyan, örültség!

– Nem, nem! Nem mindenki örült, aki zokog. *Baños* ezt emlegette a királyné. Ez, ugye, fürdőt jelent?

– Ha mondom, fiam – felelte Ausztriai Anna –, a sógornője gyermekesen féltékeny.

– Akkor, asszonyom – szólta a herceg –, alázatosan bevallom, hogy énnekem is ugyanaz a bajom.

– Maga, fiam? Csak nem a fürdőzésre féltékenyekedik?

– Természetesen!

– Ejha!

– Hogyan? Hát a király elmegy fürdőzni a feleségemmel, és nem viszi magával a királynét? Hogyan? Madame elmegy fürödni a királlyal, és nekem még azt sem mondják, bikmak? És a sógornőm még örüljön is neki? És talán én is örüljek?

– De kedves Fülöpöm – felelte Ausztriai Anna –, igazán túloz! Elkergette Buckingham herceget, száműzette Guiche grófot. Csak nem akarja most végül a királyt is kidobni Fontainebleau-ból?

– Ó, ezt nem kívánhatom, asszonyom – szólta keserűen Monsieur –, de azt megtehetem, hogy én magam megyek el, és el is fogok menni!

– Féltékeny a királyra! Féltékeny a saját fivérére!

– Féltékeny vagyok a fivéremre, a királyra! Úgy van, asszonyom, féltékeny vagyok! Féltékeny! Féltékeny!

– Szavamra, uram – kiáltott fel Ausztriai Anna, megjátszva a méltatlankodást és haragot –, azt kezdem hinni, hogy megőrült, és esküdt ellensége lett az én nyugalmamnak! Hát inkább magam megyek el innen, mivel nem tudok védekezni effajta képzelgésekkel szemben!

Ezt kimondva elvonult, és otthagyta egyedül Monsieur-t dühös elkeseredésével.

Monsieur egy percre egészen elkábult. Aztán magához tért, és hogy visszanyerje erejét, újból lement az istállóba. Ott megint ráakadt a lovászra, és újra kocsit, lovat kért tőle. Az ismételt válaszra, hogy nincs se ló, se kocsi, az egyik istállószolga kezéből kivette az idomítóostort, és hatalmas ostorcsapásokkal, körbe a gazdasági udvaron, kergetni kezdte a lovászt, hiába kiabált, mentegetőzött szegény ördög. A herceg aztán – lélegzete fogytán – lihegve, verejtékezve, minden ízében reszketve visszatért lakására, összezúzta legszebb porcelántárgyait, aztán csizmástul, sarkantyústul lefeküdt ágyába, és kiáltozni kezdett:

– Segítség!

110

A fürdőzés

Valvins-ban az áthatolhatatlan sűrűségű, virággal ékes fűzfalombok alatt, amelyek zöld hajdíszerű fejüket lehajtva, a kék habokban fürdették lombjukat, egy hosszú és lapos bárka volt lehorgonyozva, rajta hosszú, kék függönnyel borított lépcsőzet, menedékhelyül szolgálva a fürdőző Dianáknak¹, akikre, mikor a vízből kibújtak, hús tollbokrétás Akteon is lesett, mohó, gyönyörre szomjas tekintettel ügetve a folyó mohás és virágillatos partján.

De Diana, még a szemérmes Diana a maga hosszú klámiszában² sem volt oly szemérmes, oly elzárkózó, mint Madame, aki ifjú és szép volt, mint maga az istennő. Mert a vadászó istennőnek finom és áttetsző tunikája alatt is látszott kerek és fehér térde, zörgő tegeze ellenére is elárulta barna vállát; Madame-ot ellenben egy százszorosan köréje göngyölt hosszú fátyol takarta, amikor átengedte testét törölgető komornáinak, megakadályozva a legvakmerőbb és legélesebb pillantást is abban, hogy bármit lásson.

Amikor Madame fölment a lépcsőkön a bárkára, a jelen levő költők – mert minden férfi költő lett, ha Madame-ról volt szó –, egyszóval a hús költő hirte-

---

¹ A római mitológiában a vadászat és az erdők szűz istennője; Akteont, aki fürdőzés közben meglepte, szarvassá változtatta, és tulajdon kutyáival falatta fel

² Köpeny, csattal összefogott lepel

len abbahagyta a vágózást, és egyhangúlag felkiáltott, hogy bizonyára nem vízcsöpek, hanem gyöngyök hullnak le Madame testéről, és vesznek bele a boldog folyóba.

A király, e költészet és hódolat középpontja, csöndet parancsolt a szóképfaragóknak, akiknek ihlete soha el nem apadt volna, és megfordította lovát, félve, hogy még a selyemfüggönyön át is megsérti a női szemérmét és a hercegnő iránt való köteles tiszteletet.

A jelenetben tehát nagy szünet állt be, és a bárkában mély csend honolt. A függöny mozgásából, ráncainak hullámzásából arra lehetett következtetni, hogy a függöny mögött serényen sűrögnek-forognak a hercegnő szolgálatát ellátó nők.

A király mosolyogva hallgatta nemeseinek megjegyzéseit, de látni való volt, hogy figyelmét nem a beszélgetések kötik le.

És csakugyan, alighogy megcsendültek a függönykarikák a tartórudakon, annak jeléül, hogy Madame felöltözködött és az istennő a következő pillanatban meg fog jelenni, a király nyomban megfordult, a part felé lovagolt, és magához intette mindazokat, akiket szolgálatuk vagy gyönyörűségük Madame mellé szólított.

Az apródok rohantak, és kantárszáruknál fogva vezették a hátsólovakat. A hintók, amelyek eddig az árnyas lombok alatt tartózkodtak, a sátor felé vonultak, majd előretört az inasok, hintóhordozók, szolgálók raja, amely urainak fürdőzése alatt félrevonulva beszélgetett, megjegyzéseket tett, bírálatot mondott, érdekeit vitatta, mintegy a kor tünékeny újságjaként, amelyre ma már semmi sem emlékeztet, még a habok se, amelyek visszatükrözték a szereplő személyeket és visszhangozták szavukat... Még a habok se, e jelenetek szemtanúi, akiket Isten csakúgy az ürbe taszított, mint ahogy a dráma szereplőit az örökkévalóságba.

Az egész udvari társaság ellepte a Szajna partját, nem is szólva a parasztok tömegéről, akiket odavonzott a vágy, hogy láthassák a királyt és a hercegnőt. Ez az egész tömeg nyolc vagy tíz percig a legnagyobb összevisszaságban, a legkellemesebb összekeveredésben nyüzsgött.

A király leszállt lováról, s példáját valamennyi udvaronc követte. Lajos kezét nyújtotta Madame-nak, akinek gazdag lovaglóruhája kiemelte előkelő természetét, mely pompásan érvényesült az ezüstitel hímzett finom gyapjúruhában.

Még nedves, szénfekete haja víztől csillogón simult hófehér alabástrom nyakára, szép szemében pedig egészség és jókedv csillogott; pihent volt, és szomjasan szívta magába a levegőt a hímzett napernyő alatt, amelyet egy apród tartott fölője.

Alig lehet finomabb, bájosabb, költőibb látványt elképzelni, mint ahogy ez a két alak beleolvadt a napernyő rózsaszínű árnyékába: a királyt, amint szakadatlanul mosolyogva fehér fogait villogtatta, és Madame-ot, akinek fekete szeme úgy ragyogott, mint két selyemfényű, csillámosan fénylő karbunkulus.

Madame odalépett lovához, egy makulátlan fehér, pompás andalúziai kancához, amely talán kissé nehézkes testű volt, de finom és okos fejű, elárulva, hogy arabs vére szerencsésen keveredett a spanyollal. Hosszú farka a földet söpörte, s mivel a hercegnő kényeskedve emelte lábát a kengyelvas felé, a király a karjába vette, és

oly módon ölelte át, hogy Madame karja mint valami lánggyűrű vette körül a király nyakát.

Lajos ajka, amikor hátrébb lépett, önkéntelenül is súrolta a hercegnő karját, amelyet nem rántottak vissza. A hercegnő ezután megköszönte királyi lovasának a segítségét, majd mindenki egy pillanat alatt nyeregbe pattant.

A király és Madame félreállt az útból, hogy felvonulhassanak a hintók, lovászok, futárok.

Számos lovas, felszabadulván az etikett igája alól, megsarkantyúzta lovát, és ama hintók nyomába vágatott, amelyekben az udvarhölgyek ültek, csupa üde, fiatal nő, mint Orkádok Diana körül, és a kacagó, tereferélő, zajongó csoportok forgószél módján elrepültek.

A király és Madame lépésben lovagolt.

A felséges úr és sógornője mögött tiszteletteljes távolságban a komolyabb vagy becsvágyóbb udvaroncok lovagoltak, akik igyekeztek a király közelében maradni, visszafogva türelmetlen lovaikat, a király telivérjének és Madame kancájának lépéseihez igazodva, és magukat olyasféle szellemes beszélgetéseknek szentelve, amelyek gyönyörűsége és legfőbb kelleme az, hogy szép szóval, finoman ezer sötét foltot találnak felebarátaik jellemében.

Az elfojtott kacagások, elhallgatott félmondatok, mosolygós gúnyolódások a szegény, távol levő Monsieur-t sem kímélték.

Annál inkább szánták, siratták Guiche gróf szomorú sorsát, és meg kell adni, részvétük némiképp helyénvaló is volt.

A király és Madame, miután lovaikat egy ideig visszafogták, és százszor is elismételték mindent, amit szájukba adtak az udvaroncok, akikkel szóba elegyedtek, egyszerre csak vadászügetésre fogták lovukat – az erdő árnyékos útja visszhangzott a lovascsapat patáinak dobogásától.

A halk beszélgetésre, bizalmas csevegésekre, titokzatosan váltott szavakra most egyszerre hangos vidámság kerekedett, a lovászoktól a hercegekig mindenütt. Mindenki kacagott, kiáltozott. A szarkák, harkályok torokhangú kiáltásokkal menekültek a tölgyfák hullámozó boltívei alá, a kakukk abbahagyta egyhangú, bús panaszát az erdő mélyén, a pinyókék és cinegék rajokban repültek tova, a csalitban pedig felhorkantak a dämuvadak, őzek, szarvastehenek.

Ezt a tömeget, amely szinte maga után hurcolta az örömet, a zajt és a fényt, mintegy megelőzte a saját moraja, mielőtt a királyi kastélyba megérkezett.

A király és Madame bevonult Fontainebleau városába, s mindkettőjüket a lakosság üdvözlőfogása fogadta.

Madame-nak első dolga volt, hogy felkeresse férjét. Ösztönösen megérezte, hogy hitvesét túl hosszú időre rekesztette ki az általános vigalomból.

A király a királynékat kereste fel, mert tudta, kötelessége, hogy kárpótolja őket, különösen az egyiket, hosszú távollétéért.

De Monsieur nem fogadta Madame-ot. Madame azt a választ kapta, hogy Monsieur alszik.

A király pedig, ahelyett hogy a mindig mosolygó Mária Teréziát üdvözölhette volna, a folyosón Ausztriai Annába botlott, aki már leste visszaérkezését, eléje sietett, és kézen fogva lakosztályába vezette.

Hogy mit beszélgettek egymással, vagyis inkább, hogy az anyakirályné mit mondott XIV. Lajosnak, azt soha senki nem tudta meg, de ki lehetett találni abból, hogy a király feldúlt arccal távozott anyjától.

Nekünk azonban az a kötelességünk, hogy magyarázzuk az eseményeket, és magyarázatainkat közöljük az olvasóval, s kötelességünknek nem felelnék meg, ha nem tudatnánk vele, mi lett a beszélgetés eredménye.

Ennek bővebb, és mint reméljük, kielégítő kifejtését az olvasó a következő fejezetben fogja megtalálni.

111

Pillangóvadászat

Midőn a király visszatért lakosztályába, hogy néhány parancsot adjon ki és nyugodtan rendezhesse gondolatait, pipereasztalán egy kis levelet talált, amelynek írása szemmel láthatólag el volt ferdítve.

Kibontotta a levelet, és ezt olvasta:

Jöjjön gyorsan, ezer mondanivalóm van!

A király csak nemrég vált el Madame-tól, így az az ezer mondanivaló nem lehetett folytatása annak a háromezernek, amiről már eszmét cseréltek az úton Valvins és Fontainebleau közt.

A levél sebbel-lobbal volt odavetve, és sürgető hangja is nagyon gondolkodóba ejtette a királyt.

Kissé rendbe hozta magát, és elindult Madame meglátogatására.

A hercegnő nem akart oly színben feltűnni, mintha várna a királyra, ezért valamennyi udvarhölgyével lement a kertbe.

Mikor a király megtudta, hogy Madame a lakosztályából a kertbe indult sétára, összegyűjtötte minden nemesemberét, akiket előtalált, és meghívta őket, hogy vele együtt menjenek a parkba.

Madame pillangóra vadászott egy napraforgóval és rekettyével szegélyezett, nagy gyepes térségen.

A hercegnő elnézte, mint futkároznak a pillangók után a legvállalkozóbb szellemű és legfiatalabb udvarhölgyei, s háttal a gyertyánlugasnak, türelmetlenül várta a királyt, akit ő hívott erre a légyottra.

A kerti ösvény kavicsain közeledő lépések zajára megfordult. XIV. Lajos fedetlen fővel érkezett, pálcájával leütött egy pávaszem pillangót, amelyet azután megsédült állapotban szedett fel a földről Saint-Aignan úr.

– Amint látja, asszonyom – mondta a király Madame-nak –, én is vadászok kegyednek.

És hozzálépett.

– Uraim – szólta Lajos a kíséretében lévő nemesurakhoz fordulva –, fogjanak maguk is pillangót a hölgyek számára!

Ez annyit jelentett, hogy mindenki elmehet.

Ekkor egész különös látvány tárult a nézők elé: öreg és kövér udvaroncok pillangók után futkároztak, eközben elvesztették kalapjukat, és botjukkal rávágtak a mirtusbokrokra és rekettyecserjékre, mintha a spanyolokat vernék el.

A király kezét nyújtotta Madame-nak, és a pillangóvadászat megfigyelőközpontját egy padra helyezte át, amely fölé mohás tető borult, afféle lugas, ami valamelyik udvari kertész bátortalan próbálkozása lehetett, hogy az akkori előkelően szigorú stílusú kertépítésbe belevigye a pittoreszk és fantasztikus elemet.

Ez a szélvédő lugas, amely papsajtvirággal és kúszórózsákkal volt befuttatva, egy támlátlan pad fölé borult, olyanformán, hogy aki itt ült, a gyepes térség közepéről mindent láthatott, és őket is mindenki láthatta, de nem hallgathatta ki őket senki, mert nyomban észrevették, ha valaki a közelükbe férkőzött.

A padon elhelyezkedett a két érdekelt fél. A király keze intésével bátorította a pillangóvadászokat, aztán úgy tett, mintha Madame-mal arról a pávaszemes lepkéről beszélne, amely a kalapjába volt tűzve aranytűvel.

– Ugye, azért jöttünk ide, hogy beszéljünk? – szólta a király.

– Úgy van, felség, mert szükségem volt rá, hogy négyszemközt beszéljünk, de úgy, hogy mindenki lásson bennünket.

– Nekem is így jó – felelte Lajos.

– A levelem meglepte?

– Megrémített! De amit közölnöm kell, az sokkal fontosabb.

– Ó, csak nem? Tudja-e, hogy Monsieur elzárta előlem az ajtaját?

– Elzárta? És miért?

– Nem találja ki?

– Haj, asszonyom, akkor, úgy látszik, mind a ketten ugyanazért a dologért vagyunk itt.

– Hát mi történt felségeddel?

– Tehát én kezdjem?

– Igen. Én már elmondtam mindent.

– Tehát rajtam a sor. Tudja meg, hogy amikor hazaértem, anyámat találtam ott, aki magával vitt engem a lakosztályába.

– Ó, az anyakirályné! – szólta Madame nyugtalanul. – Ez komoly dolog.

– Meghiszem azt! Anyám a következőket mondta nekem... De előbb engedje meg, valamit előre kell bocsátanom...

– Csak beszéljen, felség!

- Vajon Monsieur beszélt-e valaha kegyeddel rólam?
- Gyakran.
- Monsieur elárulta féltékenységét?
- Ó, még gyakrabban!
- Rám volt féltékeny?
- Nem, hanem...
- Tudom... Buckinghamre és Guiche grófra.
- Úgy van.
- Hát tudja meg, asszonyom, hogy Monsieur most énreám féltékenykedik.
- Ejha! – felelte gúnyos mosollyal a hercegnő.
- Pedig én azt hiszem, hogy mi egyszer sem adtunk okot...
- Soha! Legalábbis én nem... De hogyan tudta meg, hogy Monsieur féltékeny?
- Anyám elmondta, hogy Monsieur őrjöngve kereste fel, és elsírta előtte ezerféle panaszát asszonyom... bocsásson meg a szóért...
- Csak mondja!
- Kacérsága miatt. Úgy látszik, Monsieur igazságtalan is tud lenni.
- Nagyon jó hozzám, felség.
- Anyám megnyugtatta, de Fülöp kijelentette, hogy őt túlságosan gyakran nyugtatják meg, és hogy ebből nem kér.
- Nem tette volna jobban, ha az egész dologgal nem törődik?
- Ugyanezt mondtam én is.
- Ismerje el, felség, hogy a világ igen gonosz. Micsoda? Hát egy fivér nem beszélgethet a húgával, nem élvezhetik egymás társaságát anélkül, hogy megjegyzéseknek, gyanúnak ne tennék ki magukat? Mert végül is, felség, mi semmi rosszat nem cselekszünk, nem is óhajtunk semmi rosszat cselekedni.
- És ránézett a királyra, olyan kevély és kihívó tekintettel, amely lánggra lobbantja a vágyat a legjózanabb férfiakban is.
- Ebben igaza van – sóhajtott fel Lajos.
- Tudja-e, felség, hogy ha ez így folytatódik, én végül ki fogok robbanni! Kérem, ítélje meg a viselkedésünket: nem viselkedtünk-e úgy, ahogy illik?
- Ahogy illik, úgy van.
- Pedig gyakran megtehettük volna, minthogy ízlésünk oly egyforma, hogy rossz útra tévedjünk. Megtettük-e? Soha. Felsőged az én szememben olyan, mintha a fivérem volna, semmi több.
- A király homlokát ráncolta. Henriette folytatta:
- Ha a keze véletlenül és gyakran hozzáér az én kezemhez, nem érzem azt a remegést, azt a felindulást... amit a szerelmesek éreznek...
- Ó, elég, elég, könyörgök! – szólt a király gyötrődve. – Kegyetlen hozzám, és meg fog ölni!
- Miért?
- Mert... világosan megmondja, hogy nem érez semmit a közelemben.
- Ó, felség... ezt nem mondtam... Az a rokonszenv...

– Ne folytassa, Henriette... kérve kérem... Ha azt hiszi, hogy én márványból vagyok, mint kegyed, nagyon téved.

– Nem értem felségedet.

– Hát így vagyunk? – sóhajtott a király, és lesütötte szemét. – Tehát találkozásaink... kézszorításaink... pillantásaink... Bocsásson meg, bocsásson meg... Igen, igaz van, és tudom, hogy mit akar mondani.

S arcát két kezébe rejtette.

– Vigyázzon, felség – szólt izgatottan Madame –, Saint-Aignan úr épp ide figyel!

– Igaz! – kiáltott fel Lajos dühöngve. – Soha egy pillanatra nem lehetek szabad, soha egy pillanatra sem lehetek őszinte senkivel szemben... Az ember azt hiszi, hogy jó barátokra tett szert, és erre kiderül, hogy csak kém... hogy szerelemre akadt, erre kiderül, hogy csak... testvéri érzés!

Madame elhallgatott, lesütötte szemét.

– Monsieur féltékeny! – mormogta olyan hangon, amelynek kedvességét, báját nem lehet leírni.

– Ó – kiáltott fel a király hirtelen –, kegyednek igaza van!

– Ebből is kitűnik, hogy felséged szabad – szólt Henriette, olyan pillantást vetve a királyra, hogy el is hamvaszthatta volna vele Lajos szívét –, felségedet senki nem gyanúsítja, nem mérgezik meg környezetének minden örömét.

– Sajnos, még nem tud mindent... A királyné féltékeny.

– Mária Terézia?

– Az örülésig féltékeny. Monsieur féltékenysége az övéből fakadt. A királyné panaszkodott, zokogott édesanyám előtt, felhánytorgatta a fürdőzéseinket, pedig nekem oly végtelenül kedvesek voltak.

– Nekem is – árulta el Madame tekintete.

– Monsieur váratlanul ott termett, hallgatózott, és megértette a *baños* szót, amit a királyné nagy keserőséggel ejtett ki. Fivérem ebből mindent megértett. Magából kikelve lépett be, beleszólt a beszélgetésbe, és oly vadul faggatta anyámat, hogy kénytelen volt előle elmenekülni. Kegyednek tehát egy féltékeny férjjel van dolga, és ezentúl én is örökösen magam előtt fogom látni a féltékenység kérlelhetetlen kísértetét, amint duzzadt szemmel, lesóványodott orcával, komor szájjal jár-ke.

– Szegény király! – mormogta halkán Madame, és kezét gyöngéden odaérintette Lajos kezéhez.

A király megfogta a kezét, és meg akarta szólítani a hercegnőt, anélkül hogy gyanút keltene a jelenlévőkben, akik nem vadásztak oly derekasan pillangóra, mint új értesülésekre, kíváncsiak lévén, micsoda titok lehet a király és Madame találkozása körül. Az uralkodó sógornője felé tartotta a haldokló pillangót: mind a ketten föléje hajoltak, mintha a pávaszemes pillangó szárnyán a pávaszemeket vagy az arany hímperforfoltokat akarták volna megszámlálni.

Csak éppen egyikük sem szólt egy szót sem; hajuk összeért, leheletük összevegyült, és kezük forrón tüzelt egymás kezében.

Öt perc telt el így.

Mit fognak a pillangóvadászaton?

A két fiatal teremtés egy pillanatig lehorgasztott fővel ült, elmerülve kezdődő szerelmük gondolatában, amely a húszesztendősek képzeletében olyan szép virágokat hajt.

Henriette oldalról nézett Lajosra. Ama szerencsés természetű nők közé tartozott, akik számot tudnak adni maguknak arról, mi történik lelkükben, és belelátanak másokéba is. Úgy észrevette Lajos szíve mélyén a szerelmet, mint ahogy az ügyes bűvár észreveszi a gyöngykagylót a tenger mélyén.

Látta, hogy Lajos habozik, talán még kételyek is elfogják, és hogy ezt a tunya vagy félénk szívet buzdítani kell.

– Akkor hát? – szólt kérdő hangon a hercegnő, megtörve a csendet.

– Mit akar mondani? – kérdezte egy pillanatnyi hallgatás után Lajos.

– Azt akarom mondani, hogy vissza kell térnem régebbi elhatározásomhoz.

– Melyikhez?

– Amelyet felségednek előterjesztettem.

– Mikor?

– Azon a napon, midőn kimagyarázkodtunk Monsieur féltékenységét illetően.

– Mit is mondott nekem azon a napon? – kérdezte Lajos nyugtalankodva.

– Nem emlékszik már rá, felség?

– Ó, jaj, ha ismét valamilyen csapás, akkor nagyon is korán fogok emlékezni rá!

– Ó, csak rám nézve csapás, felség! – felelte Henriette hercegnő. – De elkerülhetetlen csapás.

– Istenem!

– És én bele fogok törődni.

– Szóljon hát, milyen csapás az?

– El kell távoznom innen.

– Ó, ismét erre a rettenetes elhatározásra jutott?

– Felség, higgye el, nagy belső küzdelem árán jutottam erre az elhatározásra...

Felség, higgye el, vissza kell térnem Angliába!

– Soha, soha, sohasem fogom megengedni, hogy elhagyja Franciaországot! – kiáltotta a király.

– És mégis... – felelte Madame szelíd, bánatos eltökéltséget színlelve – és mégis, felség, mi sem sürgősebb ennél, mi több: meg vagyok győződve róla, hogy anyja is ezt akarja.

– Akarja? – kiáltott a király. – Hohó, kedves sógornóm, különös szót ejtett ki előttem!

– De hát – mondta mosolyogva Henriette hercegnő – nem boldog-e, hogy jó anyja akaratát teljesítheti?

– Elég, istenemre mondom, a szívemet tépi szét!

– Én?

– Bizony! Olyan nyugalommal beszél erről az elutazásról...

– Nem arra születtem, hogy boldog legyek – felelte mélabús hangon a hercegnő.

– Már kora fiatalságom óta megszoktam, hogy legkedvesebb terveimet megghiúsítják a körülmények.

– Igazat mond? Elutazása tehát kedves tervét akadályozza meg?

– Ha igennel felelnék, máris türelmesebben tudnám elviselni a csapást, nem igaz, felség?

– Milyen kegyetlen!

– Vigyázzon, felség, közelednek felénk!

A király körülnézett.

– Nem – mondta.

Azután visszafordult a hercegnőhöz.

– Nézze csak, Henriette, mi volna, ha Monsieur féltékenysége ellen nem azzal az elutazással küzdene, amely megölne engem?

Henriette könnyedén vállat vont, mint aki kételkedik.

– Úgy van, amely megölne – ismételte Lajos. – Ahelyett, hogy ragaszkodik ehhez az elutazáshoz, képzelőereje... vagy jobban mondva: a szíve nem sugall semmi mást?

– Istenem, mit sugallhatna a szívem?

– De mondja meg, hogyan lehet valakinek bebizonyítani, hogy nincs igaza, ha féltékeny?

– Mindenekelőtt azzal, felség, hogy az ember az illetőnek nem ad okot a féltékenységre, tehát úgy, hogy nem szeret mást.

– Ó, találóbb feleletet vártam!

– Mit várt?

– Egyszerűen azt kellett volna felelnie, hogy a féltékenyeket azzal nyugtatja meg az ember, ha eltitkolja vonzalmát a féltékenység tárgya iránt.

– Eltitkolni egy érzést, felség, igen nehéz.

– De minden boldogságot úgy ér el az ember, hogy legyőzi a nehézségeket. Ami engem illet, esküszöm, hogy ha kell, úgy hazudtolnám meg az én féltékenykedőimet, hogy színleg szakasztott úgy viselkednék magával, mint a többi nővel.

– Rossz eszköz, gyenge eszköz... – felelte a fiatalasszony, és szép fejét csóválta.

– Mindent rossznak talál, drága Henriette! – mondta Lajos elégedetlenül. – Mindent megghiúsít, amit indítványozok. Találjon ki hát jobbat! Gondolkodjék... Nagyon bízom a nők találékonyságában. Eszeljen ki maga valamit!

– Jó! Ezt találtam ki... Figyel rám, felség?

– Még kérdi? Az életemről vagy halálomról beszél, és azt kérdi, hogy figyelek-e?

– Nohát akkor magamból indulok ki. Ha arról volna szó, hogy én vélekedjem másképp férjemnek egy másik nővel szemben való vonzalmáról, akkor egyetlen dolog nyugtatna meg mindennél jobban.

– Mi az?

– Mindenekelőtt, ha azt látnám, hogy nem foglalkozik többé azzal a nővel.

– Nos, éppen ez az, amit az imént mondtam.

– Lehet, de ahhoz, hogy teljesen megnyugodjak, még azt is kellene látnom, hogy egy másik nővel foglalkozik.

– Ahá, értem! – mondta mosolyogva Lajos. – De mondja csak, kedves Henriette...

– Mit mondjak?

– Ez az eszköz szellemes ugyan, de nem irgalmas.

– Miért?

– Mert a féltékeny embert, akinek agyában fészket vert a félelem, hogy sebet ütnek rajta, úgy gyógyítja, hogy a szívét sebzi meg. Többé nem fél, igaz, de szenved, ami szerintem még sokkal rosszabb.

– Ezzel egyetérték, de legalább nem az igazi ellenséget lepi meg vagy gyanúsítja, nem árt a szerelemnek. Minden erejét azon a helyen összpontosítja, ahol ez az erő nem árt senkinek és semminek. Egyszóval, felség, az én módszerem, amelyet nagy csodálkozásomra ellenez, bevallom, fájdalmat okoz a féltékeny embernek, igaz, de jót tesz a szerelmesekkel. Kérem azonban, felség, hogy felségedet kivéve kinek jutott eszébe valaha is a féltékenykedőt szánni? Nem mélabús teremtés-e az ilyen ember, s örökkön boldogtalan okkal, ok nélkül? Ám szüntesse meg az okot, akkor sem számolta fel búbánatát. Ez a betegség a képzelődésben fészkel, és gyógyíthatatlan, mint minden képzelt betegség. Eszembe jut, felség, hogy milyen aforizmat mondott erről szegény orvosom, Dawley, egy tudós és szellemes doktor, aki, ha öcsém nélkülözhetné, most mellettem volna. „Ha két betegségben szenved – mondta nekem –, akkor válassza azt, amelyik kevésbé gyötri, és azt meghagyom; mert szavamra mondom, igen jól fel tudom használni, hogy megszüntessem vele a másik betegséget.”

– Helyes a szó, helyes a nézet, drága Henriette – mondta mosolyogva a király.

– Ó, ügyes embereink vannak Londonban, felség!

– És ezek az ügyes emberek imádatra méltó tanítványokat nevelnek. Ez a Daley, Dawley, vagy hogy is hívják?

– Dawley!

– Holnaptól kezdve évjáradékot kap tőlem az elméletéért! És arra kérem, Henriette, válassza ki, hogy melyik a kisebbik betegsége. Nem felel, hanem mosolyog, kitalálom: ugyebár, franciaországi tartózkodása? Ezt a betegséget meghagyom, és hogy a másikat kezdjem el orvosolni: a mind a két nemhez tartozó féltékenyek számára, akik minket üldöznek, elterelő tárgyat fogok keresni.

– Pszt! Ezúttal valóban jönnek.

És a hercegnő lehajolt, hogy egy szál meténget tépjen ki a sűrű fűből.

Csakugyan jöttek, mert a dombról hirtelen egy sereg fiatal nő tartott lefelé, akiket lovagjaik követtek. A leözönlés oka egy gyönyörű pávaszemű pillangó volt, melynek felső szárnyai a bagoly tollazatához, az alsók pedig a rózsa szirmaihoz hasonlítottak.

Ez a pompás zsákmány Tonnay-Charente kisasszony lepkefogó hálójába jutott, és ő büszkén mutogatta vetélytársnőinek, akik nem tudtak ilyen jól pillangóra vadászni.

A pillangóvadászat királynője leült, mintegy húszlépésnyire Lajos és Henriette hercegnő padjától, nekitámaszkodott egy hatalmas, repkénnyel befuttatott tölgyfának, és tűvel egy hosszú nádszálra tűzte a pillangót.

Tonnay-Charente kisasszony nagyon szép volt, és ezért a férfiak cserbenhagyták érte a többi nőt, hogy a jó fogáshoz való szerencsekívánság ürügyén körülötte csoportosuljanak.

A király és a hercegnő alattomban figyelte a jelenetet, mint ahogy a serdültebb gyermekek nézik az apró gyermekek játékát.

– Ott mulatnak – mondta a király.

– Nagyon jól mulatnak, felség. Mindig azt vettem észre, hogy ott mulatnak az emberek, ahol a fiatalság és a szépség van.

– Mi a véleménye Tonnay-Charente kisasszonyról, Henriette? – kérdezte a király.

– Azt mondom, hogy kissé hirtelenszőke – felelte Madame, egy csapásra rátapintva az egyetlen hibára, amit a jövődöbeli Madame de Montespan¹ csaknem tökéletes szépségén találni lehetett.

– Lehet, hogy hirtelenszőke, de azt hiszem, mégis szép.

– Ez a véleménye, felség?

– Ez.

– Akkor ez az én véleményem is.

– És hódolnak neki, mint látja.

– Ó, úgy van, csapongnak körülötte az udvarlók! Ha pillangók helyett udvarlókra vadásznánk, milyen jó fogásunk lenne a közelében!

– Mondja, Henriette, mit szólnának az illetékesek, ha a király elvegyülne az udvarlók közé, és szemet vetne a kisasszonyra? Akkor is féltékenyek lennének?

– Ó, felség, Tonnay-Charente kisasszony nagyon hatásos ellenszer! – felelte Madame sóhajtván. – Igaz, hogy egy féltékeny férfi kigyógyulna általa, de több volna egy féltékeny nővel.

– Henriette! Henriette! – kiáltott fel Lajos. – Örömmel tölti el szívemet! Igen, igen, igaza van, Tonnay-Charente kisasszony túlságosan szép ahhoz, hogy lepel gyanánt szolgálhasson.

– A királyi lepelnek – felelte mosolyogva Henriette hercegnő – szépnek kell lennie.

– Ezt tanácsolja nekem? – kérdezte Lajos.

– Ó, hát mit mondjak, felség, ha nem azt, hogy ily tanácsot adni annyit jelentene, mint önmagam ellen szolgáltatni fegyvert a kezébe? Örültséggel határos önhittség volna azt tanácsolnom, hogy egy látszólagos szerelem tárgyául olyan nőt válasszon, aki szebb, mint az, akit állítólag valóban szeret.

---

¹ Françoise-Athénaïs de Rochechouart de Mortemart (1640–1707). XIV. Lajos későbbi szeretője, s hét gyermekének anyja

A király keze a hercegnő kezét, tekintete a hercegnő tekintetét kereste, azután néhány oly gyengéd s egyúttal oly halkán kiejtett szót hebegett, hogy még a történetíró sem hallotta meg, pedig neki mindent meg kell hallania.

Majd hangosan így szólt:

– Ám jó! Keresse meg nekem azt a nőt, aki féltékenykedőinket kigyógyítja! Ennek a nőnek fogom szentelni azt a figyelmet és azt az időt, amelyet teendőimtől elvonok. Neki adom azt a virágot, amit magának szakítottam le, Henriette, a gyengéd érzelmeket, amelyeket maga kelt bennem; a tekintetet, amit nem merek magára vetni, aminek magát kellene felébresztenie nemtörődömségéből. De jól válassza ki azt a nőt, nehogy mikor rá akarok gondolni, mikor neki nyújtja kezem a leszakított virágot, úgy érezzem, hogy maga diadalmaskodik rajtam, és a szemem, a kezem, az ajkam nyomban visszatérjen magához, még ha az egész világ kitalálja is titkomat!

Mialatt ezek a szavak, mint a szerelem árja törtek elő a király szájából, a hercegnő boldogan, büszkén, mámorosan elpirult és remegett; nem talált feleletet, nagyra-vágyása és a hódolat iránti vágya ki volt elégítve.

– Választani fogok – felelte Henriette, és felvetette szép szemét –, de nem úgy, mint kívánja, mert féltékeny vagyok a tömjénre, amit egy másik istennő oltárán éget el, felség, és azt akarom, hogy nekem szentelje, de közben egyetlen paránya se vesszék kárba. Királyi engedelmével tehát azt fogom választani, akiről azt tartom, hogy legkevésbé tudja majd lekötni figyelmét, és érintetlenül fogja hagyni képemet szívében.

– Szerencsére, a környezetét elég jól összeválogatták – mondta a király –, különben remegnék a veszély miatt, amivel fenyeget. E tekintetben megtettük az óvintézkedéseket, és maga körül csakúgy, mint körülöttem nehéz dolog volna ellenszenves arcot találni.

Mialatt a király így beszélt, a hercegnő felkelt, végigjártatta tekintetét az egész réten, és tüzetes, de szótlán vizsgálódás után így szólt a királyhoz:

– Felség, látja-e a domb lejtőjén a labdarózsabokor mellett azt a szép nőt, aki hátramaradt, és fejét lehorgasztva, karját lecsüggesztve, egyedül megy, keresgélve a virágok közt, amelyeket eltipor, mint ahogy azok teszik, akik mélyen elmerültek a gondolataikban?

– La Vallière kisasszonyt? – kérdezte a király.

– Igen.

– Ó!

– Nem felel meg felségednek?

– Nézze csak meg szegény gyermeket! Sovány, csupa csont és bőr.

– Jó, hát én talán kövér vagyok?

– La Vallière kisasszony azonban halálosan szomorú.

– Kirívó ellentétem lesz, hiszen rólam azt mondják, hogy túlságosan vidám vagyok.

– La Vallière kisasszony biceg is.

– Azt hiszi?

– Hogyne! Nézze csak, addig várt, amíg mindenki elmegy mellette, nehogy észrevegyék a testi hibáját.

– Nohát akkor nem fog majd olyan gyorsan futni, mint Daphné, és nem tud majd elmenekülni Apolló elől.²

– Henriette! Henriette! – mondta a király bosszankodva. – Éppen a legkevésbé tökéletes nőt választotta ki számomra udvarhölgyeim közül.

– Csakhogy ne felejtse el, hogy az én udvarhölgyeim közül való!

– Az igaz. De mit akar ezzel mondani?

– Azt, hogy ha meg akarja látogatni szívének ezt az új bálványát, kénytelen lesz az én körömben felkeresni, és minthogy az illem tiltja, hogy istennőjével négy szemközt beszéljen, kénytelen lesz a jelenlétemben társalogni vele, és velem fog beszélni, mialatt vele beszél. És végül azt akarom mondani, hogy a féltékenyek tévednek, ha azt hiszik, hogy az én kedvemért jön hozzám, mert hiszen La Vallière kisasszony kedvéért látogat meg.

– Aki sántít.

– Alig venni észre.

– Aki sohasem nyitja szóra a száját.

– De ha kinyitja, gyönyörű fogak bukkannak elő.

– Aki valóságos csonttani mintapéldány...

– Felsőged kegye meg fogja hizlalni.

– Henriette!

– Végül nem rám bízta-e a választást?

– Sajnos, igen.

– Nohát, én ezt választom, ezt írom elő, vesse alá magát!

– Ó, még egy fúriával is meg tudnék békülni, ha maga szemeli ki számomra.

– La Vallière kisasszony szelíd, mint a bárány. Ne féljen, nem fog ellentmondani, ha azt mondja neki, hogy szereti.

A hercegnő felkacagott.

– Ó, nem fél, hogy túlságosan sokszor fogom mondani, ugyebár?

– Felsőged hatalmazott fel.

– Legyen úgy!

– Tehát megegyeztünk?

– Meg.

– És megmarad számomra testvéri barátsága, testvéri gondolkodása, királyi figyelmessége, ugyebár?

– Magáé marad a szívem, hiszen már úgyis csak a maga parancsszavára ver.

– Ily módon tehát biztosítva látja a jövőt?

– Reméljük.

– Az anyakirályné nem fog többé ellenségének tekinteni?

– Nem.

---

² Daphné: szép nimfa; Apolló, a fény és a művészetek görög istene, szerelmével üldözte: hogy Apolló a visszautasításért ne állhasson bosszút, Daphnét anyja babérfává változtatta

– Felhagy-e Mária Terézia azzal a szokásával, hogy spanyolul beszél Monsieur előtt, aki gyűlöli az idegen nyelven való beszélgetéseket, mert mindig azt hiszi, hogy őt szapulják?

– Hát nincs igaza? – mormogta gyengéd hangon a király.

– Végül pedig – mondta a hercegnő – továbbra is azzal vádolják-e a királyt, hogy házasságtörő vonzalmakat táplál, holott semmi mást nem érzünk egymással szemben, mint minden mellékgondolat nélkül való rokonszenvet.

– Úgy van, úgy van – dadogta a király –, de mondanak majd egészen mást.

– És mit fognak mondani? Tehát sohasem fognak minket békében hagyni?

– Azt fogják mondani – folytatta a király –, hogy nagyon rossz ízlésem van. De mit számít az én hiúságom, ha a maga nyugalmaról van szó?

– Az én becsületemről és a családom becsületéről, ezt akarja mondani, felség. Egyébként higgyen nekem, és ne tüzelje magát már előre La Vallière kisasszony ellen! Igaz, hogy sántít, de a gondolkodása elég egészséges. Azonkívül, amit a király megérint, aranyá változik.

– Hercegnőm, egyet higgyen el: hálás vagyok magának. Drágábban is megfizethetné velem franciaországi tartózkodását.

– Felség, közelednek hozzánk!

– Akkor hát?

– Még egy utolsó szót!

– Beszéljen!

– Felséged okos és előrelátó, most azonban minden bölcsességét és előrelátását össze kell szednie.

– Ne féljen – kiáltotta mosolyogva Lajos –, már ma este elkezdem játszani a szerepem, és meglátja, hogy van-e tehetségem megjátszani az epekedő szerelme! Vacsora előtt sétára indulunk az erdőben, azután jön a vacsora, és tíz órakor a balett.

– Tudom.

– Az én szerelmem lángja azonban magasabbra fog ma felcsapni, mint a tűzijáték fénye. Jobban fog világítani, mint Colbert barátunk lampionjai, olyan fényt fog árasztani, hogy elvakítja a királynék és Monsieur szemét.

– Vigyázzon magára, felség, vigyázzon!

– Eh, Istenem, hát mit tettem?

– Mindjárt visszavonom az imént mondott bókjaimat! Felséged okos! Felséged előrelátó! Ezt mondtam? Azonban szörnyű esztelenségekkel kezdi! Úgy lobban-e lángra egy szenvedély, mint a fáklya, egy pillanat alatt? Minden előzmény nélkül lába elé veti-e magát egy király olyan nőnek, mint La Vallière kisasszony?

– Ó, Henriette! Henriette! Henriette! Most megfogtam! Még meg sem kezdtük a hadjáratot, és máris fosztogat!

– Nem, hanem csak észre térítem. Lassanként szítsa a tüzet, és ne egyszerre lobantsa lángra! Jupiter mennydörög és villámát cikáztatja, mielőtt felgyújtja a palotákat. Minden dolognak megvan az előjátéka. Ha túlságosan heves, akkor senki sem fogja elhinni, hogy imádja La Vallière-t. Őrültnek fogják tartani, ha ugyan ki nem találják célját. Az emberek gyakran kevésbé ostobák, mint amilyeneknek látszanak.

A királynak be kellett ismernie, hogy a hercegnő angyalian előrelátó és pokolian szellemes.

Meghajolt, és így szólt:

– Jó, átgondolom a haditervem. A tábornokok, például unokafivérem, Condé, el-sápadnak, mielőtt stratégiai térképükön útnak indítanak egy gyalogbábut, ami egy hadosztályt jelent. Én egész haditervet készítek. Tudja, hogy a *Szerelem térképe* igen sok apró körletre oszlik. Nohát, én az *Apró figyelmességek* és a *Szerelmes levelek* nevű állomásokon fogok áthaladni, mielőtt elérkezem *Látható Szerelemfalvá*-ra. Az út előre ki van jelölve, és szegény Scudéry kisasszony sosem bocsátaná meg nekem, ha megállás nélkül haladnék át ezeken az állomásokon.³

– Így hát jó mederbe tereltük a dolgot, felség. Akarja-e most, hogy elváljunk egymástól?

– Sajnos, így kell lennie, mert láthatja, hogy elválasztanak bennünket.

– Bizony – mondta Henriette hercegnő. – Csakugyan, Tonny-Charente kisasszony lepkéjét hozzák, a fővadászt megillető harsonaszó kíséretében.

– Tehát megegyeztünk: ma este séta közben az erdőbe lopódom, és mivel La Vallière kisasszonyt nem a kegyed társaságában találom...

– Majd én odaküldöm. Ez már az én gondom.

– Nagyon jó! Társnői társaságában megszólítom, és kilövöm feléje az első nyilat.

– Legyen ügyes – mondta Madame kacagva –, a szívét találja el!

A hercegnő búcsút vett a királytól, és a vidám csapat elé sietett, amely szertartásosan és vadászkiáltással fűjva közeledett.

113

Az Évszakok balett

Uzsonna után, amely öt óra tájban volt, a király visszatért szobájába, ahol a szabók várakoztak rá.

Fel kellett próbálnia a híres Tavasz-jelmezt, amelyet az udvari rajzolók és díszítő-
tők oly nagy képzelőerővel és leleménnyel hoztak létre.

Ami magát a balettot illeti, mindenki tudta a táncát és megmutathatta ügyességét. A király nagy meglepetésnek szánta a balettot. Alighogy befejezte tanácskozását, lakosztályába vonult, és magához hívatta két szertartásmesterét, Villeroi-t és Saint-Aignant.

Mindketten azt jelentették, hogy csak a király parancsát várják, minden készen áll, de ahhoz, hogy a király ezt a parancsot kiadhassa, szép időre és csillagos éjszákára van szükség.

---

³ A XVII. századi kényeskedők, Scudéry kisasszony (1607–1701) és más regényírók nyomán a szerelmet allegorikusan tájnak ábrázolták, s felvázolták rajta a szerelem különböző útjait

A király kinyitotta az ablakot. A fák sűrű ágain átszűrődött a holdsugár, mert a hold pompázatos fényében mosolygott le az égről.

A tó zöld vizének felszínén egyetlen hullám sem látszott, még a hattyúk is úgy pihentek összecsucott szárnyukkal a vízen, mint a horgonyzó hajó. Úgy látszott, mintha ők is élvezettel szívják magukba a balzsamos esti levegőt, mintha ők is elmerültek volna a mozdulatlan tó és a gyönyörű éjszaka csodálatában.

Midőn a király mindezeket látta, s megcsodálta a csodásan szép tájképet, kiadta azt a parancsot, amelyre Villeroi és Saint-Aignan várt.

Ha a parancsot a királyhoz méltó módon akarták teljesíteni, még egy utolsó kérdést kellett tisztázni. Lajos a két nemeshez intézte ezt a kérdést.

A kérdés két szóból állt:

– Van pénzük?

– Felség – felelte Saint-Aignan –, már megbeszéltük Colbert úrral...

– Nagyon helyes!

– Igen, felség, és Colbert azt felelte, hogy nyomban eljön felségedhez, amint felséged kinyilvánítja szándékát, hogy folytatja az ünnepséget, amelynek programját megadta.

– Hát akkor jöjjön!

Colbert, mintha csak az ajtó előtt hallgatózott volna, hogy a megbeszélésről tájékozódjék, abban a pillanatban lépett be, midőn a király kiejtette a nevét.

– Nagyon jókor jön, Colbert úr! – mondta őfelsége. – Foglalják el az őrhelyüket, uraim!

Saint-Aignan és Villeroi meghajolt, és elment.

A király egy karosszékbe ült az ablak mellett, és így szólt:

– Ma este balettot táncolok, Colbert úr.

– Akkor holnap fizetem ki a számlákat, felség.

– Hogyan?

– Megígértem a kereskedőknek és az iparosoknak, hogy a balett után való napon fizetem ki a számláikat.

– Ám legyen, Colbert úr, ha megígérte, fizesse ki!

– Nagyon jó, felség, de ahhoz, hogy az ember fizessen, mint Lesdiguières¹ mondta, pénz kell.

– Hogyan? Hát nem folyósították a Fouquet úr ígérte négymilliót? Elfelejtettem ezt számon kérni.

– Felség, a megbeszélés időben megküldték a pénzt.

– No és?

– Nos, felség, a színes üveglámpák, a tűzijátékok, a zenekarok és a konyhák egy hét alatt felemésztették a négymilliót.

– Teljesen?

---

¹ Korának nevezetes hadvezére, connétable, Franciaország marsallja (1543–1626).